

DOS NOUS LLIBRES SOBRE EL MONTSENY

ANTONI PLADEVALL I FONT

L'aparició de nous llibres o estudis sobre el Montseny no és cap novetat. Sortosament la bibliografia montsenyenca s'enriqueix cada any amb nous títols, bé sigui per llibres que li són dedicats, com estudis monogràfics, d'excursionisme, dossiers d'estudis, o bé per revistes o miscel·lànies, com la nostra col·lecció de "Monografies del Montseny", la revista "La Sitja del Llop" o treballs publicats en altres revistes o periòdics.

Tanmateix, els llibres als quals aquí en referim, són dues petites monografies històriques que podrien passar desapercebudes per a molts, però que aporten notícies molt importants sobre el passat més remot del massís montsenyenc.

En referim a:

El Castell de Montsoriu, de Jaume Coll i Castanyer. Editat per la Parròquia de Santa Maria de Breda, amb el suport dels Ajuntaments de Breda, Arbúcies, Sant Feliu de Buixalleu, Riells-Viabrea i Hostalric. Sense lloc d'edició, però amb la data de març del 1994, 118 pàgines, format 21 x 15 cms.

i a:

Arbúcies cristiana, de Josep Maria Marquès. Obreta que constitueix el núm. 17 de la "Col·lecció Sant Feliu", que edita el "Centre d'Estudis Diocesà" de Girona i que dirigeix el mateix autor de la monografia. Com a promotor del treball figura la Parròquia de Sant Quirze d'Arbúcies, i l'obreta porta la data de juliol de 1994. Té 76 pàgines del format 21 x 15 cms.

El primer llibre és l'obra pòstuma del seu autor, que morí el 30 de gener de 1990, i forma una trilogia amb dues altres obres seves: *Breda històrica i actual* (1971) i *Els vescomtes de Cabrera* (1989), aquesta editada dintre dels "Annals de l'Institut d'Estudis Gironins", vol. XXX.

És una obra sincera, gens pretenciosa, feta a la manera d'uns antics annals on s'exposen amb tota claredat els fets, bé que sense massa explicacions ni hipòtesis. L'obra estudia les famílies i els llinatges vinculats al castell i a les torres i les cases fortes de la seva rodalia.

Va acompanyada d'un apèndix de 22 documents, situats entre els anys 1002 i 1758, bé que tots ells, excepte el darrer, són medievals, puix que l'ordre és cronològic i el document núm. 21 és del 9 de febrer de 1368.

M'és difícil de fer massa comentaris sobre aquesta obra perquè hi he tingut una certa participació, tal com s'exposa en l'*Epíleg* de les pàgines 109 i 110. En canvi crec que cal destacar, entre els documents que es publiquen a l'apèndix, el núm. 2, del 6 de gener de 1053, guardat a l'Arxiu Capítular de Vic, del qual vaig donar coneixença i la còpia que es publica al seu autor.

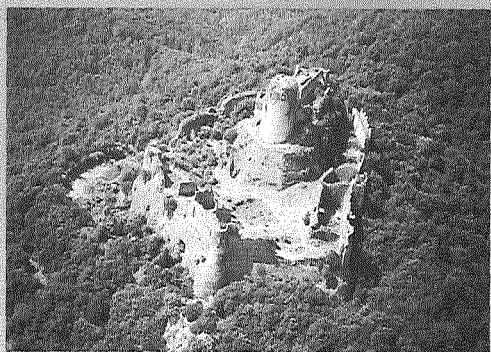
Aquest document és el primer que fa esment directament del castell de Montsoriu com a tal, en dir que l'alou donat termeneja a orient *in castro Soriz* i afegeix que el límit va *nominatim in eo monte in quo est condirectum prelibatum castrum*. Fins a la publicació d'aquest document, la primera menció expressa sobre el castell era de l'any 1194, en un document del "*Liber Feudorum Maior*" on s'esmenta el *Castro de Muntsuriu*, bé que en el primer document de l'apèndix de l'obra d'en Jaume Coll, ja s'hi transcriu un document de 1002 del Cartulari de Sant Cugat, on es fa esment del *locum que dicunt Monte Suriz*, i, el 1011, consta en un altre document o judici del Cartulari de Sant Cugat la presència d'un *Amati Monte Soricensis*.

També cal advertir que el mateix document de 1053, o el segon de l'apèndix d'"El Castell de Montsoriu", pàgines 79-81, fa esment del *valle de Arbuciis* i de la *parrochia sancti Quirici*. I diem això perquè aquest document ens porta a parlar del segon llibre abans esmentat, que, pel que exposarem, va íntimament lligat a l'anterior en els seus inicis històrics.

Arbúcies Cristiana és un llibre que considerem importantíssim per al Montseny, no únicament per la història religiosa d'un sector molt notable del seu territori, com és la parròquia d'Arbúcies, sinó perquè publica per primera vegada el text llatí de l'acta de consagració de l'església de Sant Quirze d'Arbúcies, del 6 de febrer del 923, que feia temps que es considerava perduda.

Havíem vist fa molts anys una còpia d'aquesta acta a una Consueta d'Arbúcies, que es té per perduda o extraviada, de la qual va fer un petit estudi o glossa Mn. Josep Vinyals en un article publicat a la pàg. 6 del Programa de Festa Major d'Arbúcies, d'agost del 1973, titulat "Notes històriques de la parròquia d'Arbúcies". Ara n'ha aparegut una nova còpia, al mateix arxiu parroquial d'Arbúcies, en un fascicle no foliat, que té per títol "Institución, demarcación y alodios de la parroquia de Arbucias". L'acta copiada en aquest lloc és el resultat o final almenys de quatre

EL CASTELL DE MONTSORIU

JAUME COLL I CASTANYER

ARBÚCIES CRISTIANA

Josep M. Marquès

Col·lecció Sant Feliu

còpies anteriors, una del 1220, una altra del 1260, una altra del 1547, autoritzada per tres notaris barcelonins, i una última, de 1711, autoritzada també per tres notaris, un d'Hostalric, un de Santa Coloma de Farners i un tercer d'Arbúcies.

Podríem dir que la base o l'excusa del llibret és la publicació i l'estudi d'aquesta acta o dotàlia, tot i que el llibre arriba fins als temps contemporanis i analitza molt sintèticament els temps medievals, estudia més detalladament els mossens i els feligresos que han configurat la vida parroquial, l'edificació del temple actual, els sants i les devocions de la parròquia, la caritat, la cultura, la revolució i la reconstrucció i la vida religiosa recent de la parròquia.

Aquí ens fixarem només en el contingut de l'acta del 923, perquè és una de les fonts històriques més antigues i detallades del Montseny, que ens fa avançar més d'un segle la notícia de l'existència d'esglésies com Sant Marçal del Montseny, Sant Segimon del Bosc o de Buixalleu i del lloc o topònim Montsoriu.

El seu contingut és bàsicament aquest: el 6 de febrer del 923 el bisbe de Girona, Guiu, va venir a la vall d'Arbúcies per consagrar l'església dedicada al noble Gairibert o Giribert, que posseïa en alou la vall d'Arbúcies per deixa del seu pare Baró.

Gairibert, com a senyor del lloc, li dóna unes cases, una cort i unes terres situades entorn de l'església. Serien la futura sagrera, però en aquest temps encara no s'emptra aquest nom, almenys habitualment. També li dóna terres i cinc mujades de vinya en altres indrets que el document especifica, i finalment dos missals, un antifonari, un llibre de recull de textos litúrgics, una casulla, un pal·li, dos calzes amb les seves patenes i tres cíngols.

Artemi, que és el capellà de l'església o el rector, li dóna altres llibres i ornaments.

Finalment, el bisbe li dóna els delmes de les capelles, de les vil·les, dels masos i dels llocs situats dintre del terme, els quals enumera.

Aquesta és per a nosaltres la part més interessant, des del punt de vista d'historiadors del Montseny, perquè veiem aparèixer i documentar molts llocs dels quals no teníem notícies fins un segle més tard o amb posterioritat encara.

Els llocs esmentats són la vil·la *Lordayreses* (Lliors), amb la seva església de Santa Maria, i uns termes que van del puig Aquiles (que sembla ésser l'indret de la torre de Vilarmau o un lloc proper), Bordoriol (*Arble Aurioli*), el camí públic que va a Sant Marçal, al coll de Ferrera

(avui Coll ses Ferreres), el vilar de Nespla, el puig de Calmelles, la Vilanova i el Graner, fins al coll *Loter* (ara Coll de Té). Segueixen després noms de difícil precisió com Gaüsac i el Puig de Maçana, per continuar cap a Sant Climent (una altra església sufragània), el lloc de Falgueres o Fogueres (ben conegut) i, sobretot, els masos de *Monte Sirici*. Aquest *Monte Sirici*, repetit tot seguit, és el Montsoriu, bé que no es fa aquí cap esment del castell, només de la muntanya.

L'acta continua fent esment dels masos de Sunyer, de la capella de Sant Iscle (una altra filial), del molí de Ferriol i del vilar de Vaca-morta al puig Dodó (sembla que es pot identificar amb l'actual Puig d'Ull), prop del qual hi havia el camp de Sant Segimon. Es tracta evidentment de la capella de Sant Segimon del Bosc, encara existent, que, a l'igual que Sant Marçal, quedava fora del terme i no se'n tenien notícies fins ben entrat el segle XIII.

D'aquí, el terme continuava vers els masos de Poses, el mas de *Ma-lla Furedo* (sens dubte Mollfulleda, encara subsistent), el vilar de *Bodoixo*, el Coll de Rourell i els vilars anomenats *Tres Miseros*, de Romagós, de Bellet i de Falgueres, fins arribar al Puig de Pla Vell (que es creu que és l'actual turó de la Moneda). Continuava cap al vilar de Casalet i la casa de Sant Pere o la sufragània de Sant Pere Desplà, i cap a la serra que hi ha sobre el mas Perei, incloent-hi l'església de Sant Nazari (una altra filial d'Arbúcies situada sota el mas Castellet, proper a Cerdans) i arribava fins al puig que hi ha sobre el Camp-dulf.

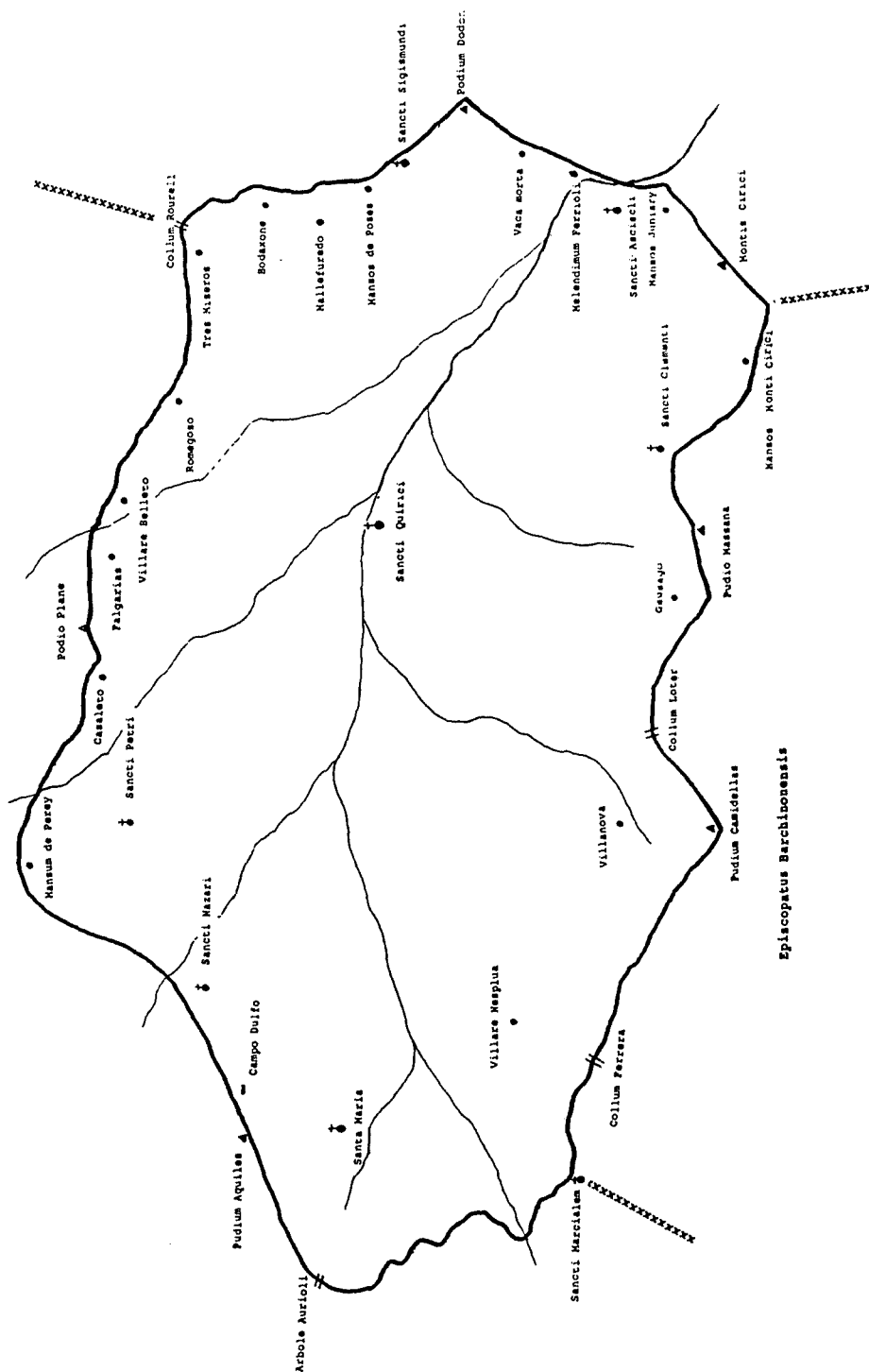
La llista de topònims, vilars, masos i esglésies és un xic llarga, però és un magnífic testimoni de la densitat de població de la vall d'Arbúcies, amb les seves sis esglésies (de Sant Quirze, Santa Maria de Lliors, Sant Pere Desplà, Sant Climent, Sant Iscle i Sant Nazari), i els seus nombrosos vilars i masos que es repartien el terme de la vall.

El paper i la importància de la consagració del 923 radica en el fet que totes aquestes esglésies es varen sotmetre en qualitat de filials a l'església de Sant Quirze, que és la que Gairibert i el bisbe Guiu varen designar com a matriu i església central de la vall.

Aquest document, sortosament retrobat en el seu text original o llatí, no fa altra cosa que confirmar la importància de la vall d'Arbúcies, documentada com a riu d'Arbúcies el 862 i com a lloc ja organitzat (*usque ad confines Arbutie*) el 886.

La vall com a terme o centre d'un terme consta des del 2 de setembre de l'any 900, quan *Godus* i la seva muller *Speciosa* varen vendre a *Argelani* i muller *Elesia* la quarta part d'una vinya, que els venedors havien

Episcopatus Ausonensis

Episcopatus Barchinonensis

donat als compradors per plantar. Diu el document que es trobava aquesta vinya *in paco (pago) leumdensi, in valle Arbucias, in apendicio de Palacio Felmiro conna, qui fuit*.

En donar els límits de la vinya venuda es diu que termenejava a llevant amb una altra vinya de Sesolf, a migdia amb la vinya d'en Daniel, a ponent amb la d'en Taurell i a tramuntana amb la vinya d'en Quinibert (A. Cap. Vic., doc. publicat per E. Junyent, *Diplomatari de la catedral de Vic, Segles IX-X*, Vic, 1980, doc. 30, pàgs. 28-29).

Tot això és un indicatiu de l'antiguetat del poblament a la vall d'Arbúcies, una de les més boniques del Montseny, que amb la troballa i la publicació d'aquest antic document ha fet un pas molt important per conèixer millor el seu passat i el d'un bon sector del Montseny.